

Modest Prats i la llengua catalana

En el món acadèmic, avui, tothom associa el nom de Modest Prats a la història de la llengua catalana. Tanmateix, el seu interès per la llengua va ser, en els inicis, subsidiari d'un altre interès molt més gran: la literatura. Encara que hi ha testimonis de diversos tempteigs poètics de l'època de joventut, Prats va acostar-se a la literatura sobretot com a professor, com a crític i, evidentment, com a lector. Però conscient de la importància de la *forma* literària —que, al capdavall, són les paraules—, i coneixedor del paper fonamental de la cultura en la nostra identitat nacional, aviat va abocar-se també a l'estudi de la llengua; potser primer, més que a l'estudi, a la reivindicació de la llengua i dels seus usos formals. Però ja és sabut que la seva combativa i comentada intervenció al Segon Congrés Litúrgic de Montserrat (1965), on va debatre lúcidament alguns «Problemes pastorals de l'ús de les llengües vives en la litúrgia», és probablement allò que li va obrir les portes per dedicar-se professionalment a l'estudi de la llengua, a la universitat. En qualsevol cas, Modest Prats, durant tota la seva trajectòria acadèmica, va defugir sempre la dicotomia entre llengua i literatura que avui, malauradament, s'ha instal·lat entre els especialistes.

El curs 1959-1960, poc després d'haver estat ordenat capellà, Prats inicia els estudis de filologia romànica a la Universitat de Barcelona, i s'incorpora de seguida com a professor de literatura al Seminari de Girona. En aquests anys entrarà en contacte, per primera vegada, amb professors i amb estudiants de filologia, amb algun dels quals podrà mantenir una llarga amistat. Més tard, anirà encara a Roma i a París per estudiar teologia, però l'any 1971 començarà la seva trajectòria com a professor al Col·legi Universitari de Girona, dependent de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els primers anys de professor universitari es produeix una conjunció d'elements que faran possible també l'inici d'una trajectòria investigadora: Prats esdevé col·lega d'un seguit de professors —i especialment de Josep Maria

Nadal, amb qui establirà una complicitat molt fecunda— que fan *carrera universitària* i publiquen regularment els seus estudis; s'endinsa més profundament en la disciplina filològica catalana i se li fan evidents les encara nombroses mancances; la seva situació singular, amb un peu encara al Seminari, on exerceix de bibliotecari, li posa a l'abast un ric i poc explotat fons documental d'on podran sortir els seus primers treballs. Entre aquests, potser el més significatiu és l'estudi «Un vocabulari català a la versió del *De Regimine principum* de Gil de Roma», presentat al Sisè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, a Roma, l'any 1982.

Al desembre d'aquest mateix any surt al carrer el primer volum d'una *Història de la llengua catalana*, feta a mitges amb Josep Maria Nadal, que marcarà un punt d'inflexió en la seva trajectòria intel·lectual. Allò que ha de ser, inicialment, un simple manual universitari esdevé el fil conductor de quasi tots els seus estudis posteriors, el fonament d'una escola particular que permetrà singularitzar la filologia gironina, la font inesgotable de nous i variats subjectes per a la investigació. De la *Història de la llengua* només n'arribarà a aparèixer, almenys fins ara, un segon volum, l'any 1996, però l'impacte d'aquesta obra i del seu plantejament en la comunitat científica catalana ha estat inqüestionable.

Si volem sintetitzar els trets fonamentals del treball de Modest Prats com a filòleg, ens cal referir, d'entrada, una veritable obsessió per defugir el localisme i per equiparar sempre la llengua catalana amb les grans llengües de cultura europees, almenys les de l'àmbit romànic. Era proverbial el seu interès a contextualitzar els fenòmens i els processos de la llengua catalana no pas amb els de les llengües europees minoritzades i agonitzants —trista comparació, encara que generalment favorable al català— sinó amb els de les llengües triomfadores, llengües d'estat que constituïen sempre per a ell un referent i un terme ideal. En aquest sentit, els col·loquis sobre Problemes i Mètodes d'Història de la Llengua que van reunir a Girona, des de 1991, els millors especialistes europeus, foren una expressió ben explícita del seu tarannà.

En segon terme, cal entendre que la ciència filològica era per a en Modest —com ho ha estat per a tots els grans filòlegs—, d'alguna manera, una arma de combat. Conscient de les implicacions polítiques del fet lingüístic, de la ideologia que amara la cultura, els seus treballs no eren quasi mai els d'un diletant que estudia una cosa perquè sí, en surti el que en surti, sinó que tenien intenció, servien sempre un programa coherent que anava més enllà, perseguïen la demostració d'una tesi, sovint, preestablerta. Fins les produccions de circumstàncies (pròlegs, presentacions, etc.) s'ajustaven a aquest patró, ni que fos pagant el preu, eventualment, d'un cert grau d'imprecisió. En la seva darrera lliçó a la universitat ens advertia als seus deixebles: «Res no és innocent en el món de les llengües. I, per tant, nosaltres no podem ser ingenus». I també: «Ningú com nosaltres ha de tenir ben clar —diguin el que diguin— que la paraula dominant és la paraula que imposa el poder dominant».

En darrer terme, els seus treballs es caracteritzen per un altíssim rigor en el tractament i per la propietat amb què aborda les qüestions de referència. Rigor i propietat que no impliquen però, necessàriament, exhaustivitat: molt sovint, al darrere d'intuïcions brillants, havent exposat la tesi que li interessava, hi trobem sortides del tipus: «tot això, algú haurà d'estudiar-ho algun dia amb més deteniment». És per això que podem dir que els treballs de Modest Prats obren molts camins per a noves investigacions; és per això també que, en la seva recerca, es va poder permetre una dispersió temàtica amb la qual, sens dubte, va divertir-se i va expandir els seus amplíssims interessos intel·lectuals, encara que no atenyés el grau d'especialització que, cada vegada més, l'acadèmia reclama dels seus membres.

Han restat de referència inexcusable, així, tant alguns treballs seus sobre la llengua medieval com certs articles sobre el català barroc, com les seves aportacions a propòsit dels grans autors contemporanis: Verdaguer, Carner, Pla. La llengua literària, tant en el sentit fabrià del terme —la llengua en els seus usos formals— com volent dir la llengua de la gran literatura, és, en definitiva, el nucli central d'atenció en tota la seva trajectòria. La seva formació filològica, molt clàssica, atorga als textos de la llengua el lloc predominant. Exigent amb ell mateix, amb els col·legues i amb els seus nombrosos alumnes, la petja de Modest Prats en el món de la ciència filològica del nostre país ha estat profunda, i el seu ingrés a la Secció Filològica de l'IEC, l'any 2005, representa el reconeixement públic del treball dut a terme.

Retirat de les classes a la universitat, però no de la tasca pastoral, que va exercir els darrers anys a la parròquia del Mercadal de la ciutat de Girona, va tenir esma encara de revisar tota la seva obra filològica, posar-hi ordre i enllestir per a la publicació algun treball que havia quedat inèdit. Ajudant-hi un servidor, va poder facturar un volum de quasi set-centes pàgines on es reuneix de forma exhaustiva tota la seva producció intel·lectual, ordenada en set grans blocs temàtics. El volum, que porta el *modestíssim* títol de *Retalls i engrunes. Escrits de llengua i de cultura catalanes*, va ser publicat finalment l'any 2009 i ara ens permet accedir fàcilment a molts treballs seus que d'altra manera haurien restat dispersos i, sovint, publicats en llocs de difícil localització. La pretensió d'aquest volum, tal com ja vaig assenyalar en el text introductori, no era pas, només, la «simple reimpressió dels escrits publicats de Modest Prats, amb alguna minúcia afegida», sinó permetre, a partir d'una visió panoràmica i estructurada, «una autèntica reinterpretació de la seva obra, per situar-la en la dimensió i en el lloc que li pertoca». En efecte, els nombrosos treballs seus, aparentment heterogenis, quan es disposen de forma ordenada i sistemàtica, fan evidents les connexions de fons, la coherència en els plantejaments, el programa intel·lectual que hi ha al darrere.

Mestre de seminaristes, jurat dels primers Bertrana, professor universitari, delegat de Cultura, investigador, conferenciant, traductor, articulista de diari, rector

de parròquia, tertulià radiofònic..., la llengua i la cultura catalanes van ocupar sempre una part nuclear en la seva activitat. Renitent, per principis, al lliure esclat de les passions humanes, la passió per la llengua i pel país que s'hi representa va trobar en Modest Prats un entusiasta propulsor que incendiava els cors d'amics i de deixebles.

FRANCESC FELIU
Universitat de Girona